

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 19 JULI 1944

No. 1465

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's
f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

	Blz.
De Raad voor het Bedrijfsleven door Mr. E. Bloembergen	374
Reederij en fiscus door C. Vermey	376
Volkshuisvesting ten plattelande door F. S. Noordhoff	377
Aanteekeningen	
De toestand in den wijnbouw	380
Artikelen over de bedrijfsorganisatie in de „E.-S.B.” sedert 1942	382
Boekbesprekingen	
W. Vis: Kostprijsberekening en administratie in het autovervoer, bespr. door H. A. A. de Melverda	383
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	383
Maandcijfers	
Emissies in Juni 1944	384
Maand- en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland	384
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	385

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt blijft de situatie onveranderd en het ziet er niet naar uit, dat daarin binnen afzienbaren tijd wijziging zal komen. De overgangsfase van geldmarkt-
overvloed naar een evenwichtsmarkt is vrijwel achter den rug. De positie zoowel als de discontoteeringen zijn uitgebalanceerd. Alleen wanneer t.z.t. weer een noemenswaard geldmarktexcedent zou ontstaan, doordat de buitenlandsche saldi bij De Nederlandsche Bank sterker stijgen dan de bankbiljettenomloop, zonder dat de Schatkist dat surplus absorbeert door afgifte van schatkistpapier, zou de discontomarkt weer een verandering kunnen ondergaan. Daarvoor zou het dan echter noodig zijn, dat de Schatkist voor de afgifte van papier ter overneming van markenwissels van de centrale bank een limite aanlegt, die te laag zou zijn om het geldmarktexcedent te absorberen. Voorloopig in elk geval is de geldmarkt in evenwicht en de wijzigingen in de noteringen zijn uiterst miniem. De omzetten zijn bevredigend.

De obligatiemarkt was in de afgelopen week stil en nauwelijks bewogen. Het koerspeil onderging over het geheel weinig verandering, alleen de notering van de 4% leening liep nogal omhoog, waardoor het rendement van ruim 3½% terugliep tot rond 3%. Als gevolg van den zeer korten looptijd dezer leening beteekent een relatief geringe koersbeweging immers reeds een belangrijke wijziging van het rendement. De schommelingen in het rendement van dit fonds waren in den laatsten tijd zeer omvangrijk. Toen nade invasie het koerspeil op de obligatiemarkt reageerde, steeg het rendement in een week tijds van 2,9% tot niet minder dan 3,6%. Daarna is het weer gedaald tot 3%.

De omzetten op de obligatiemarkt nemen nog steeds verder af. Het aanbod is klein, maar de vraag ook verre van dringend. Institutioneele beleggers nemen algemeen nog een afwachende houding aan.

De aandelenmarkt was zeer bewogen bij ruime omzetten. Meer dan 100 fondsen moesten den stopkoers prijsgeven. In het begin van de week traden heftige koersdalingen op, maar daarna brak spoedig een herstel baan, dat vele sterk getroffen fondsen weer omvangrijke koerswinsten bracht. Een aantal aandelen, dat eerst van den stopkoers was losgekomen, is sindsdien weer op dat peil aangeland met weer onbevredigde vraag. Het blijkt, dat, nadat het eerste aanbod verwerkt was, de vraag voldoende was om een krachtig herstel in het leven te roepen. Waren er derhalve blijkens de bereikte omzetten verscheidene houders, die het koerspeil rijkelijk hoog vonden, anderszids bleken er velen te zijn, die gaarne van de mogelijkheid om aandelen vrij te koopen gebruik maakten. De opvattingen terzake van het al dan niet overschat zijn van de aandelenmarkt in het algemeen loopen dus vrij sterk uiteen. In elk geval heeft de ervaring van den laatsten tijd geleerd, dat er niet veel noodig is om de markt in beweging te brengen en dat er meer fondsenhouders dan voorheen zijn, die als latente verkoopters fungeren.

DE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN.

Twee interpretatierichtingen.

In de literatuur over de bedrijfsorganisaties — uit het opschrift van deze beschouwing blijkt, dat slechts de horizontale organisaties behandeld worden — vallen twee methoden van argumenteering te onderscheiden. Aan den eenen kant staan zij, die de wetgeving op de organisatie van het bedrijfsleven als uitgangspunt nemen en slechts daaruit conclusies trekken ten aanzien van de vele vragen, welke zich onvermijdelijk bij een zoo nieuw instituut als de bedrijfsorganisaties voordoen. Daartegenover staan schrijvers, die meer „praejuridische” feiten tot hun uitgangspunt kiezen, met andere woorden, zij gaan vooral uit van economische en staatkundige motieven, welke de totstandkoming van de organisatie van het bedrijfsleven hebben beïnvloed. De keuze, welke methode men zal volgen, is, getuige de verschillende uitkomsten, waartoe de schrijvers van iedere groep komen, van principieele beteekenis. Alvorens ik aan het eigenlijke verzoek van de redactie gevolg geef om den Raad voor het Bedrijfsleven aan een beschouwing te onderwerpen, wil ik eerst duidelijk maken, waarom ik de uitvoeringsbesluiten niet als eenige kenbron van het geldende recht aanvaard en mij dus onder de schrijvers van de tweede groep reken.

Bij den aanvang van de organisatie stond o.a. als doel voor oogen de deelneming van de bedrijfsgeenooten in de uitvoering van de sterk in omvang toegenomen staats-taak, zoodat eenerzijds tot nu toe specifieke overheids-werkzaamheden in meerdere of mindere mate door het bedrijfsleven zouden kunnen worden verricht, terwijl anderzijds, onder toezicht van den Staat, de bedrijfsgeenooten in de gelegenheid moesten worden gesteld zoo-veel mogelijk zelf de belangen van hun bedrijfstak te regelen, die de Staat, bij gebrek aan een daartoe geschapen organisatie van de bedrijfsgeenooten zelf zou moeten behartigen. Aan dezen laatsten eisch zouden uiteraard reeds bedrijfsgeenootenverenigingen kunnen voldoen, doch vooral het eerste desideratum maakte een hiërarchisch opgebouwd systeem gewenscht. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat onder het bedrijfsleven de wenschelijkheid van vak- en ondervak-groepen sterker wordt gevoeld dan dat men behoefte aan groepen met een coördineerende taak heeft. Deze groepen — waartoe in de eerste plaats de Raad voor het Bedrijfsleven kan worden gerekend — zijn echter voor de Overheid van veel belang. Aan het slot hoop ik hierop nog terug te komen.

Op welke wijze nu de in de vorige alinea beschreven wensch verwezenlijkt moest worden, d. w. z. in welken juridischen vorm deze wensch moest worden gegoten, stond nog geenszins vast. Trouwens, dit kon ook niet vaststaan, omdat vrijwel alle ervaring ontbrak. Desondanks had men toch tamelijk concrete denkbeelden, hoe de gang van zaken in de praktijk ongeveer zou zijn. Deze denkbeelden werden voornamelijk in het Derde Uitvoeringsbesluit (U.B.) neergelegd. Dat echter ook toen den wetgever nog geenszins een in alle details uitgewerkt beeld der bedrijfsorganisaties voor oogen stond, blijkt wel overduidelijk uit het tegelijk met de afkondiging van het Derde U.B. in het Basisbesluit (B.B.) ingevoegde artikel 1a, dat, op zijn zachtst gezegd, de regeling van het Derde U.B. doorkruiste. De moeilijkheden werden nog aanzienlijk vergroopt, doordat art. 1a B.B. naar art. 152 e.v. van de Grondwet verwijst, tengevolge waarvan men alle, meestal vrij vage, vooroorlogsche beschouwingen over deze artikelen op de bedrijfsorganisaties ging toepassen. Alle grondslagen voor een hopelooze verwarring waren daarmede gelegd.

Het is na het bovenstaande duidelijk, dat de wettelijke bepalingen alléén nooit een voldoende basis kunnen zijn voor de verklaring van het geldende recht. In de eerste

plaats niet, omdat de geheele regeling op zichzelf reeds betrekkelijk vaag en soms tegenstrijdig is. In de tweede plaats, omdat een ondubbelzinnige en uitvoerige toelichting ontbreekt, een manco, dat zich trouwens in het algemeen op het terrein der wetgeving sinds 1940 doet gevoelen; tenslotte, omdat het geldende recht ten deele door de ontwikkeling van de bedrijfsorganisatie moest worden gevormd. Het is geen wonder, dat bij een zoo ingrijpende wijziging in ons staatsbestel — de bedrijfsorganisatie beteekent toch de erkenning de jure van het groepsbelang als tusschenschakel tusschen algemeen en privaats belang — niet aanstonds op het kompas van de wet alléén kon worden gevaren. Zij, die uitsluitend uit de uitvoeringsbesluiten hun conclusies trekken, vergeten daarbij, dat in het bijzonder in tijden van overgang de gewoonte als rechtsvormende factor van groote beteekenis is. De gewoonte kan zoowel de wet opzij zetten — verschillende bepalingen in de uitvoeringsbesluiten trof dit lot — als nieuw recht vormen: terecht spreekt de vox populi dan ook van „de macht der gewoonte”.

Het is natuurlijk niet zóó, dat ik elke beteekenis aan de uitvoeringsbesluiten ontzeg. Men dient ze m.i. niet zoozeer als eenig uitgangspunt, doch als richtlijn te gebruiken. Ik stel de tegenstelling tusschen beide opvattingen met opzet scherp, in feite is het slechts een graueel verschil, dat niettemin vrij belangrijke consequenties in zich bergt. Het kan nl. ongetwijfeld den schijn van willekeur wekken, wanneer van de eene bepaling wordt betoogd, dat deze inmiddels is achterhaald, terwijl van een ander voorschrift de onbepaalde gelding nog wordt aangenomen. Deze willekeur is echter slechts schijn, omdat bij den uitleg van de wettelijke regeling de schrijvers voortdurend hun opvattingen toetsen aan het doel, dat de Staat zich voor oogen stelt. Het merkwaardige is nu, dat deze wijze van interpretatie, waarbij dus de wettelijke regeling in verband met het algemeene doel van den wetgever wordt beschouwd, bij voorkeur wordt gevolgd door schrijvers, die nauw betrokken zijn bij de organisatie van het bedrijfsleven, c.q. de regeeringsinstanties, die met dezen sector der maatschappij bemoeienis hebben, terwijl degenen, die de wet als uitsluitend uitgangspunt kiezen, in den regel slechts zijdelings met de bedrijfsorganisaties te maken hebben.

Wanneer ik in dezen „methodenstrijd” vóór de eerste wijze van interpretatie kies, en dus tegen de grammaticale, dan geschiedt dit alleen, omdat ik onder de huidige omstandigheden, met hun snel opeenvolgende en dieprijpende gebeurtenissen, ook op juridisch terrein, de grammaticale interpretatie minder geschikt acht. A la guerre comme à la guerre: bij stabilisatie van den toestand zal men m.i. eerst tot de grammaticale interpretatie, die in gewonen tijd ongetwijfeld de voorkeur verdient, mogen terugkeeren.

Factoren bij de instelling van een hoogste college.

Alvorens de hier verdedigde methode op den Raad voor het Bedrijfsleven toe te passen, wil ik er op wijzen, hoe in sommige opzichten het Vijfde U.B., dat de positie van den Raad omschrijft, afwijkt van de andere Uitvoeringsbesluiten. Een bewijs dus, hoezeer deze slechts van betrekkelijke waarde zijn, hoe voorts de Overheid het doel wel in groote lijnen, maar in bijzonderheden geenszins nauwkeurig voor oogen stond.

Wanneer thans de positie van den Raad voor het Bedrijfsleven op enkele punten wordt nagegaan, geschiedt dit, in overeenstemming met het bovenstaande, niet zoozeer uitsluitend uitgaande van het Vijfde U.B. (dit deed Mr. van der Grinten in zijn onlangs verschenen boek „De organisatie van het bedrijfsleven”, waarbij hij tot eenige zeer opmerkelijke conclusies komt), doch meer in verband met de algemeene beginselen, welke aan de bedrijfsorganisatie ten grondslag zijn gelegd.

Volgens het Tweede U.B. wordt het bedrijfsleven in

een aantal hoofdgroepen ingedeeld, die op haar beurt op de bekende wijze onderverdeeld zijn. Dit systeem van functioneële decentralisatie op horizontalen grondslag moest door toepassing van het zgn. subsidiariteitsbeginsel tot vruchtbaren arbeid worden gebracht. Met dit vreemde woord wil men zeggen, dat de werkzaamheden door de meest deskundige groep, hetgeen bij functioneële decentralisatie meestal beteekent de laagste groep, moeten worden verricht. De actie om de werkzaamheden naar de laagste groepen te stuwen ondervindt een natuurlijke reactie in de omstandigheid, dat behandeling van vragen, waaraan meer algemeene belangen zijn verbonden, weer beter door hogere groepen kan geschieden. Aangezien men vooral in het aanvangsstadium van de bedrijfsorganisaties al gauw op nog niet besliste algemeene of principieele vraagpunten stuit, zal veel door hogere groepen moeten worden behandeld, terwijl later vanzelf het accent naar de lagere verschuift. Intusschen is het zaak, ook nu reeds zooveel mogelijk door de lagere organisaties te laten voorbereiden en adviseeren.

Wanneer nu bepaalde onderwerpen het bedrijfsleven als geheel raken, is het duidelijk, dat deze niet door één der hoofdgroepen kunnen worden geregeld. Een gezamenlijke regeling is denkbaar, doch zou hoogstwaarschijnlijk in de practijk op groote moeilijkheden stuiten. Bovendien is het nog zeer de vraag, of het wel wenschelijk is, dat de Overheid ook de regelingen van onderwerpen, welke een dergelijke breede strekking hebben, niet aan zich houdt. Uit de omstandigheid, dat den Raad voor het Bedrijfsleven geen verordenende bevoegdheid is toegekend, mag misschien zelfs de juistheid van deze veronderstelling worden afgeleid.

Gesteld, dat de Staat zich de regeling van onderwerpen, welke het geheele bedrijfsleven aangaan, voorbehoudt, dan zal de behoefte aan deskundig advies en aan advies van de zijde van belanghebbenden toenemen. Indien men deze adviseerende functie op het oog heeft, staat het geenszins a priori vast, dat zij niet door de hoofdgroepen kan worden uitgeoefend. Denkbaar is toch, dat de Staat beslist aan de hand van adviezen, welke hem niet door het bedrijfsleven als geheel worden verstrekt, doch door de vertegenwoordigers van groote deelen daarvan, bijv. de hoofdgroepen. Tegenover het gevaar, dat deze adviezen eenigszins gekleurd zullen zijn, staat het voordeel, dat de Overheid een duidelijker inzicht in eventueel bestaande tegenstellingen kan krijgen. Uit art. 11 jo. art. 1, lid 3, van het Vijfde U.B. volgt echter, dat de Staat het wenschelijk oordeelde ook onpartijdige adviezen, waarin dus met de belangen van het geheele bedrijfsleven rekening wordt gehouden, te kunnen ontvangen.

Om verschillende redenen is dit begrijpelijk. In de eerste plaats is het eenvoudiger een oplossing voor te stellen, wanneer men bepaalde belangen bij voorbaat behartigt, gelijk de hoofdgroepen, dan wanneer een „onpartijdige” oplossing moet worden gevonden. Deze loopt bovendien een kwade kans geen der adviseurs te bevredigen en zou daardoor de oorzaak van een zekere ontevredenheid tegenover den Staat kunnen zijn. Laat de Staat echter een onpartijdig advies in het bedrijfsleven zelf totstandkomen, dan komt dit niet alleen méér overeen met de zoo gewenschte zelfstandigheid van de organisatie, maar dan kan bovendien het bedrijfsleven inzicht krijgen in de moeilijkheden, welke verbonden zijn aan de juiste afweging van belangen. Wellicht verzacht het daardoor zijn critiek jegens de Overheid (of richt deze meer tegen eigen organen).

Voorts is het begrijpelijk, dat er, in het bijzonder onder de huidige omstandigheden, de Overheid zeer veel aan gelegen is, wanneer zij den steun van een algemeen college uit het bedrijfsleven ondervindt. Daar het algemeen belang een alles overheerschende beteekenis heeft gekregen, meent zij wellicht, dat slechts een het geheele bedrijfsleven

vertegenwoordigend lichaam dit algemeen belang voldoende in het oog kan houden.

Bij de instelling van den Raad kan ook de overweging een rol hebben gespeeld — wellicht min of meer onbewust —, dat aan den hiërarchisch functioneelen opbouw van de organisatie het volgende eigenaardige bezwaar verbonden is.

Door bedrijfsgenooten in organisaties bijeen te voegen vergrootte men in zekeren zin de kans op tegenstellingen tusschen de groepen onderling. Deze tegenstellingen zouden, wanneer de lagere groepen de hulp van hogere inroepen, kunnen uitdijen buiten haar oorspronkelijke locale sfeer. Indien de hoofdgroepen dergelijke geschillen aan den Secretaris-Generaal ter beslissing zouden voorleggen, wordt de noodzakelijke samenwerking in hogere regionen minder bevorderd, dan wanneer binnen de sfeer van het bedrijfsleven de moeilijkheden moeten worden opgelost. Intusschen is men — m.i. terecht — er niet toe overgegaan om den Raad tot scheidsrechter bij geschillen tusschen hoofdgroepen aan te stellen. Misschien verwacht men, dat de aanwezigheid van den Raad op zichzelf voldoende is om een oplossing te bevorderen, terwijl ongetwijfeld bij de belangrijkste tegenstellingen toch de Overheid moet optreden. Men voorkomt echter intusschen toch, dat ook in minder belangrijke affaires direct de Overheid wordt gemoeid.

Op deze regeling, dat de Raad geen geschillen tusschen hoofdgroepen beslecht, is een uitzondering gemaakt ten aanzien van lidmaatschapskwesties. Zijn twee of meer hoofdgroepen het oneens over de indeeling van leden, dan beslist niet de Secretaris-Generaal, zooals het Derde U.B. bepaalt, doch de Raad, volgens art. 13, lid 4, van het Vijfde U.B. Het is verklaarbaar, dat de indeeling der leden, welke oorspronkelijk de Organisatie-Commissie verzorgde, opnieuw uiteindelijk aan den Raad is opgedragen, omdat dit tenslotte een aangelegenheid is, welke in de eerste plaats den organisaties regaardeert.

Deze functie brengt ons op de overneming door den Raad van de nog aan de Organisatie-Commissie gebleven bevoegdheden, hoewel deze bevoegdheden niet groot in aantal meer zijn, nu de hoofdgroepen een belangrijke deel van de oorspronkelijke taak voortzetten. Niettemin zou men zich ernstig vergissen, indien men meende, dat de Raad alleen door de uitoefening van deze bevoegdheden de taak van de Organisatie-Commissie voortzet. Verscheidene werkzaamheden, welke de Raad verricht, behooren tot de groote lijnen van de organisatie van het bedrijfsleven, welke de Organisatie-Commissie moest trekken. De nadruk is bij de Organisatie-Commissie komen te liggen op de indeeling in bedrijfsorganisaties en de interne functioneering daarvan. Het is echter duidelijk, dat een volledige bedrijfsorganisatie ook voorschriften moet bevatten over het optreden der groepen naar buiten. Dat de Organisatie-Commissie aan verscheidene van deze onderwerpen (bijv. alle vragen, welke met de verordenende bevoegdheid samenhangen, zooals procedure voor de totstandkoming, rechtspraak, enz.) niet meer is toegekomen, behoeft haar natuurlijk niet te worden verweten. Bij gemis aan ervaring zou zij toch geen bevredigende regeling hebben kunnen ontwerpen (de nieuwe procedure voor de totstandkoming der verordeningen is hiervan een sprekend voorbeeld), maar bovendien kon men alle vragen, die zich geleidelijkaan voordeden, destijds niet voorzien. Het mag zeker een voordeel worden genoemd, dat de thans getroffen en te treffen regelingen in belangrijke mate de neerslag van practische ervaringen zullen zijn.

Vervolgens bestaan steeds een aantal werkzaamheden, welke naar hun aard het beste centraal kunnen worden verricht ¹⁾. Een aardige illustratie van een dergelijk geval buiten het terrein der bedrijfsorganisatie biedt de regeling van de rantsoeneering. In den huidige oorlog is men

¹⁾ Vgl. „Economische Voorlichting” van 9 April 1943, nr. 2.

bewust teruggekomen van het gedecentraliseerde systeem, dat in den vorigen oorlog werd gevolgd. Zoo heeft bij de bedrijfsorganisatie de practijk bijv. reeds aangetoond, dat de accountantscontrôle, vooropgesteld, dat men deze niet aan iedere groep wil overlaten, bezwaarlijk door de hoofdgroepen afzonderlijk kan worden uitgeoefend.

Soms speelt bij centralisatie de eisch van uniformiteit een zekere rol. Hierbij kan men denken aan de rechtsprekende functie van den Raad. Voorzichtigheid is op dit punt — uniformiteit — geboden, omdat een eenvormige regeling al gauw de eigenaardigheden van één of anderen bedrijfstak in het gedrang brengt en daardoor gevoeligheden raakt.

Wanneer de organisatie van het bedrijfsleven uitsluitend uit hoofdgroepen enz. had bestaan, was voor de aanwezigheid van den Raad minder aanleiding als nu ook de Kamers van Koophandel van de organisatie deel uitmaken. Voor deze beide ongelijksoortige elementen is een coördineerend lichaam eerder gewenscht. Daarbij hebben territoriale organisaties als de Kamers van Koophandel op zichzelf reeds meer behoefte aan een dergelijk lichaam dan een zuiver functioneële organisatie.

Met deze opsomming van factoren, welke t. a. v. den Raad een rol hebben gespeeld, meen ik te kunnen volstaan. Slechts wil ik er de aandacht op vestigen, dat ook de behoefte aan een instantie, waaraan speciale opdrachten van meer algemeen karakter kunnen worden verstrekt (hieronder rekent men, blijkens de officieële publicatie in de E.V. van 30 Juni 1944, nr. 26, het karteltoezicht), een argument voor de instelling van den Raad kan hebben opgeleverd.

Practijkvragen.

In het kort zij thans nog onderzocht, in hoeverre bovenstaande, voornamelijk theoretische, overwegingen in de practijk moeten worden opgevat.

In de eerste plaats bestaat bij een lichaam, met een dermate ruim arbeidsveld als de Raad, het gevaar, dat hij te ver van het bedrijfsleven af komt te staan en daardoor niet meer aan zijn doel beantwoordt. In het bijzonder dreigt dit gevaar bij de huidige organisatie, die een betrekkelijk groot aantal trappen tusschen Overheid en bedrijfsleven legt. Met name kan de organisatie in de hogere regionen soms te uitgebreid worden genoemd. Aan dit bezwaar tracht men te ontkomen, door den Raad geheel uit bedrijfsgenooten te laten bestaan, die ten deele tevens in de hogere bedrijfsorganisaties zitting hebben. Wellicht had ook het secretariaat in afdelingen voor de verschillende bedrijfstakken kunnen worden gesplitst, doch dit zou dan ongetwijfeld een zoodanigen omvang hebben aangenomen, dat het — mede in verband met de hoofdgroepen — in geen verhouding tot de werkzaamheden zou komen te staan. Hoewel thans een praktische en weinig kostbare oplossing is verkregen door het „leenen” van secretarissen van lagere organisaties, wanneer bijzondere arbeid moet worden verricht, moet het een klein secretariaat moeilijk vallen het geheele bedrijfsleven te bestrijken. Een neiging om de aandacht te beperken tot het eigenlijke terrein van handel en nijverheid, waar verhoudingen eerder een taak voor een algemeen college scheppen, kan worden bevestigd.

De bedrijfsgenooten, die in den Raad zitting hebben, zullen zich niet als vertegenwoordigers van hun bedrijfstak, doch van het geheele bedrijfsleven moeten beschouwen. Personen met een dergelijken breeden blik zijn niet in overvloed aanwezig en degenen, die aan dezen eisch voldoen, zijn in den regel met verscheidene andere functies reeds zwaar bezet. Daarom moeten zij uit hoofde van hun Raadslidmaatschap niet met kleinere opdrachten worden belast; aquila non captat muscas, een arend vangt geen vliegen. De beslissing in hooger beroep, of een boete

bij overtreding van een aanwijzing terecht werd opgelegd, had bijv. niet aan den uit vijf Raadsleden bestaanden Beroepsraad moeten worden opgedragen. De Raad moet zich slechts met algemeene problemen bezig behoeven te houden, anders bestaat de kans, dat de leden zich niet meer in de hen voorgelegde kwesties kunnen verdiepen.

Indien de Raad met zijn beslissingen de hoofdgroepen bindt, kan men zich afvragen, of daardoor niet het horizontale systeem van bedrijfsorganisatie wordt doorkruist, m.a.w., of de Raad niet een soort bedrijfsschap wordt, waar dus bedrijfsgenooten ten deele met gelijke, ten deele juist met diametraal tegenovergestelde belangen bijeen zijn gebracht. Uit het bovenstaande volgt, dat deze vraag ontkennend kan worden beantwoord, omdat m.i. de Raadsleden niet zoozeer als leden van een bedrijfsschap, als „partijvertegenwoordigers”, mogen worden beschouwd. Bovendien zal wel geen enkele kwestie voor alle Raadsleden van direct belang zijn, zoodat steeds enkele neutrale leden aanwezig zijn, welke een bemiddelenden invloed kunnen uitoefenen. Het is dan ook van het grootste belang, dat juist deze leden zich telkens grondig verdiepen in de vraagstukken, die de andere leden verdeeld kunnen houden.

Men moet tenslotte in het oog houden, dat de organisatie voor het bedrijfsleven draait tusschen de polen Overheid — bedrijfsleven. In een juiste organisatie moet met beider wenschen, die in de huidige omstandigheden noodzakelijkerwijze een meer dan gewone divergentie vertoonen, rekening worden gehouden. Naar mijn gevoel behooren bij de indeeling van de lagere groepen, de meer directe vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, de wenschen van bedrijfsgenooten een groote rol te spelen. De organisatie van de hogere regionen, waarmede de Overheid het algemeene contact heeft, dient in belangrijke mate op haar wenschen te worden afgestemd. Men dient ook den Raad voor het Bedrijfsleven in den huidige vormt te beoordeelen in verband met de omstandigheden. Dat het bedrijfsleven met andere behoeften niet altijd met den gekozen vorm geheel zal kunnen instemmen, valt moeilijk te vermijden. Wellicht, dat slechts in normale tijden een grootere overeenstemming mogelijk is. Welke bezwaren men ook koestert, nimmer mag men uit het oog verliezen, dat het om problemen gaat, waaronder de verhouding Overheid - bedrijfsleven en de samenwerking in den boezem van het bedrijfsleven, die in ieder tijdsgewricht een oplossing vragen, zoodat het steeds zin heeft zich in den achtergrond dezer problemen te verdiepen.

E. BLOEMBERGEN.

REEDERIJ EN FISCUS.

Reeds eerder hebben wij in beschouwingen, gewijd aan de toekomstperspectieven van het Nederlandsche reederijbedrijf, de aandacht gevestigd op de financieële problemen, welke na den oorlog om een oplossing vragen.

Het behoeft wel geen betoog, dat, in tegenstelling met den eersten wereldoorlog, toen de Nederlandsche reederijen, dank zij de omstandigheid, dat ons land buiten het conflict bleef, aanzienlijke winsten konden behalen, die overigens in vele gevallen leidden tot een expansiepolitiek, welke gevolgen in de jaren van depressie tot aanzienlijke kapitaalreducties noopten, de huidige wereldoorlog voor onze reederijen in hooge mate nadeelig is.

Los van de scheepsverliezen, welke omvang eerst na het einde der vijandelijkheden nauwkeurig kan worden vastgesteld, moet er rekening mede gehouden worden, dat de schepen, welke diensten voor de belligerenten verrichten, aan ernstige slijtage onderhevig en t. z. t. vrijwel „uitgevaren” zullen blijken te zijn. Het ligt voor de hand, dat slechts de hoogstnoodige reparaties en dan

nog in het snelst mogelijke tempo worden verricht, teneinde de schepen wederom zoo spoedig mogelijk bedrijfsklaar te hebben. Van behoorlijk onderhoud is derhalve geen sprake, zomin trouwens als van normale vlootvernieuwing. Tal van schepen zullen dan ook, voorzover zij niet aan het oorlogsgeweld ten offer zijn gevallen, na den oorlog de nuttige leeftijdsgrans hebben overschreden, een factor van niet te onderschatten beteekenis, indien men let op landen als Zweden bijvoorbeeld, waar tal van nieuwe, aan hooge eischen voldoende, lijnboten tankers en — zij het in aanzienlijk geringer getale — vrachtschepen zijn gebouwd. Wij laten den scheepsbouw in de Vereenigde Staten in dit verband buiten beschouwing; niet omdat wij deze als toekomstigen concurrentiefactor uitschakelen — integendeel, juist de Amerikaansche „nood“-scheepsbouw zal eerder leiden tot een hervatting der subsidies teneinde dezen schepen emplooi te verschaffen —, maar omdat de hoedanigheid der talrijke „Victory“-schepen ver bij de kwaliteitsschepen, die Zweden heeft gebouwd, ten achter staat.

Tegenover al deze nadeelen staan vrijwel geen gunstige factoren. Het ligt voor de hand, dat de schepen, welke sedert Mei 1940 in geallieerden dienst varen, dezelfde vergoeding ontvangen als de eigen vloot. Bekend zijn de herhaalde klachten der Engelsche reederijen over de ontoereikendheid der „blue-book rates“, klachten, die overigens tot enkele verhoogingen leidden, t. w. resp. 50 en 75 % — waaruit de juistheid dier klachten blijkt —, evenals over de te lage vergoeding bij verlies door molest. Aangenomen moet derhalve worden, dat van exploitatiewinst in den vooroorlogschin zin uit dezen hoofde niet of ternauwernood sprake zal zijn en dat, voorzover t. z. t. al een batig saldo beschikbaar blijkt, dit zal moeten dienen om den hoognoodigen grondigen „overhaul“, mitsgaders achterstallige surveys te bekostigen. De reparatiekosten zijn belangrijk gestegen en van een drastische vermindering onmiddellijk na den oorlog zal, in verband met schaarschte aan materiaal, gebrek aan voldoende geschoold personeel etc., nauwelijks sprake zijn. De omvang der uit dezen hoofde te verwachten werkzaamheden — immers, hetzelfde geldt voor de Noorsche, Deensche en Fransche in geallieerden dienst varende schepen — zal onvermijdelijk een terugslag hebben op den duur der noodzakelijke reparaties. Vaste lasten zullen derhalve, althans voor een deel, doorgaan, terwijl hier geen inkomsten tegenover staan.

Zoo zal de Nederlandsche koopvaardijvloot na den oorlog blijken in omvang niet onaanzienlijk verminderd en in hoedanigheid sterk achteruit te zijn gegaan, m. a. w., de bedrijven moeten rekening houden met een min of meer belangrijke waardevermindering der activa.

Vlootvernieuwing en vervanging der verloren gegane tonnage zal aanzienlijke bedragen eischen. Ook hier kunnen wij, al onttrekt zich op dit oogenblik de toekomstige kostprijs aan een juist inzicht — geen werf hier te lande is thans reeds in staat nauwkeurig den prijs te calculeeren voor naoorlogschin bouw —, in de huidige kostprijzen, bijv. in Engeland, een aanwijzing vinden voor het vermoedelijke prijsniveau onmiddellijk na den oorlog. Blijkens het jongste jaarverslag der „Liverpool Steamship Oroners Association“ zijn de bouwrijzen sedert 1939 met rond 150 % gestegen. Uitgaande van een kostprijs van ca. £ 13 per ton voor een normaal vrachtschip met een draagvermogen van 7.000 tons vóór den oorlog, moet derhalve thans door de Engelsche reeders worden gerekend met een prijs van rond £ 32.10 per ton voor den bouw van een soortgelijk schip.

Hieruit blijkt, hetgeen wij reeds stelden, dat de noodzakelijke vlootbouw aanzienlijke kapitalen zal eischen en op het stuk der financiering zal ongetwijfeld óók voor den Staat een taak zijn weggelegd. Tijdelijke credieten tegen matige rente zullen in verschillende gevallen, waar de eigen middelen ontoereikend zijn en het opnemen van

vreemd geld bezwaren ontmoet, de daarvoor in aanmerking komende reederijen in staat moeten stellen haar vloot wederom op peil te brengen.

Daarnaast zal ook de fiscus medewerking moeten verleenen, wil men voorkomen, dat een zóó belangrijke bron van inkomsten voor de betalingsbalans en een zoo gewichtige factor voor ons bedrijfsleven in zijn geheel tijdelijk of voor langen duur opdroogt. Gebroken zal moeten worden met het heffen van belasting over winst, die in wezen slechts „schijnwinst“ is en normaliter hare bestemming vindt in afschrijving dan wel reserveering. De hooge aanschaffingswaarde eenerzijds en de met stelligheid te verwachten prijsdaling, nadat in de meest dringende behoeften is voorzien en de industriele bedrijvigheid een min of meer normaal beeld vertoont, anderzijds, maakt het, wil het Nederlandsche reederijbedrijf zich herstellen van de oorlogsschaden, die het geleden heeft, en wil het zijn functie als belangrijke schakel in het bedrijfsleven behoorlijk vervullen, gebiedend noodzakelijk, dat een krachtige afschrijvingspolitiek zonder in exorbitante retributies te vervallen kan worden gevolgd. Wederopbouw resp. versterking der surveyfondsen is mede een onafwijsbare eisch, terwijl ook aan de versterking der reserves, met het oog op een eventueelen conjunctuuromslag na verloop van tijd en mogelijke concurrentie in het internationale scheepvaartbedrijf, aandacht zal moeten worden geschonken.

Een vooruitziende fiscale politiek — mutatis mutandis gelden dezelfde principieele richtlijnen voor het geheele bedrijfsleven — zal erop gericht zijn de vele en groote moeilijkheden, welke de wederopbouw der Nederlandsche handelsvloot onvermijdelijk met zich brengt, zooveel mogelijk te verlichten en haar zodoende in staat te stellen hare belangrijke taak ook in de toekomst te vervullen.

Elders, met name in Finland, beseft men, blijkens persberichten omtrent fiscale faciliteiten, de beteekenis eener belastingheffing, die niet slechts streeft naar een maximale opbrengst, maar ook en bovenal beoogt door soepele toepassing het bedrijfsleven over de grootste moeilijkheden in de jaren na den oorlog heen te helpen. Ook in Engeland blijkt deze materie de volle aandacht te hebben.

Moge eenzelfde mate van begrip ook hier te lande worden getoond! Het aloude en, wij herhalen, voor 's lands welvaart zoo belangrijke reederijbedrijf heeft er, krachtens traditie en beteekenis, recht op.

C. VERMEY.

VOLKSHUISVESTING TEN PLATTELANDE.

Omstreeks de eeuwwisseling brak eindelijk de erkenning zich baan, dat aan de zeer slechte woningtoestanden in ons land een einde diende te komen. De ontwaakte belangstelling voor de volkshuisvesting en de daarmede samenhangende problemen richtte zich echter voornamelijk — zo niet uitsluitend — op de wijze, waarop het minst gegoede deel van de bevolkingen der grote steden was „ondergebracht“.

Aan het platteland en aan de aldaar heersende woningtoestanden werd toentertijd nog niet gedacht.

Mocht er al eens een stem opgaan ten gunste van de opruiming der beruchte plaggenhutten en anderzins, dan ging die toch in het gewoel des tijds verloren.

Het behoeft onder die omstandigheden dan ook niet te verwonderen, dat in de beide Gedenkboeken, welke gewijd zijn aan de totstandkoming van de Woningwet, t.w.: „De Woningwet 1902—1929“, uitgave van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw, en „Beter Wonen“, Gedenkboek gewijd aan het werk der woningbouwverenigingen in Nederland, uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Nationale Woningraad, Algemeene Bond van Woningbouwverenigingen, 1913—1938, slechts in het voorbij-

gaan enige aandacht is geschonken aan het probleem van de volkshuisvesting ten plattelande.

Zo vernemen wij uit „Beter Wonen” iets van een, omstreeks het jaar 1900, door den Burgemeester van Middelharnis (4.000 inwoners) ingestelde enquête, waarbij hij schromelijke gebreken op woninggebied had aanschouwd, waarvan hij het bestaan in de verste verte niet had vermoed.

Over de privaten sprekende, wees hij op het typische verschijnsel, dat zij in verschillende woningen niet als zodanig werden gebruikt, maar als kast waren ingericht.

Dit sluit aan bij een mededeling omtrent het verplaatsen — circa vijftien tot twintig jaar geleden — der Scheveningse vissersgezinnen uit hun slechte hofjeswoningen naar frisse nieuwe buurten, waarbij dezelfde onderzending werd opgedaan: goede woonzeden moeten worden aangeleerd.

Verder treffen wij een beschouwing aan, getiteld: „De ontwikkeling van het woningtype op het platteland”, in het eerstgenoemde Gedenkbok, waarin de schrijver o.a. aanvoert, dat de lage loonstandaard en de telkens terugkerende perioden van werkloosheid voor de landarbeiders in de meeste gevallen een beletsel hebben gevormd, om bijv. te profiteren van de woningen, welke met rijksvoorschot werden gebouwd en waarvan het type ook niet altijd aan de behoeften voldeed. Bovendien is voor het bouwen van een eigen woning en het verkrijgen van een particuliere hypotheek een eigen kapitaaltje nodig, dat buiten het bereik van de meesten ligt. In dit verband wijst hij er vervolgens op, dat de Landarbeiderswet voor de huisvesting der land-, veen- en bosarbeiders wijdere perspectieven heeft geopend. Nu had men immers slechts 10 % van het benodigde kapitaal te fourneren.

Op gezag van den schrijver dezer beschouwing delen wij nog mede, dat, gedurende de laatste jaren vóór 1940, talrijke gemeentebesturen nog een stapje verder zijn gegaan, door nl. ten bate van alle categorieën van arbeiders regelingen te treffen tot het verschaffen van bouwcredieten en hypotheeken op voorwaarden, welke parallel lopen aan die volgens de Landarbeiderswet. Deze regelingen vinden steeds uitgebreider toepassing, omdat zij, naast de kans op goede huisvesting, de gelegenheid bieden tot economische verheffing van den arbeider ten plattelande. Sommige gemeentebesturen stellen zelfs de eis, dat bij de woning een flink stuk land wordt gekocht. Daarbij geldt als overweging, dat van $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{2}$ ha bouwland, dat door den eigenaar en zijn gezin in de vrije uren wordt bewerkt, in streken, waar de tuinbouw tot ontwikkeling komt en de veiling een gemakkelijke afneemster is, zonder al te grote moeite een zodanige opbrengst kan worden verkregen, dat de rentebetaling en de vereiste aflossing van de hypotheek op geen enkel bezwaar behoeven te stuiten. Wij laten dit economisch optimisme voor het overige voor rekening van den schrijver.

Hoezeer wij hiermede tot de kern van het onderhavige probleem zijn genaderd, zal ons duidelijk worden bij kennisgeving van de inhoud van twee in de jaren 1939 en 1940 verschenen werken, t.w.: „Volkshuisvesting” van Mr. P. A. van der Drift, Hoofd van de Afdeling Volkshuisvesting van het Departement van Binnenlandsche Zaken, en „Volkshuisvesting onder de Woningwet; Geschiedkundig overzicht en herinneringen” van de hand van Mr. J. Kruseman.

De bijzondere deskundigheid dezer beide schrijvers, die, zoals wij zullen zien vrij pessimistisch oordelen over hetgeen op het stuk van de verbetering der woningtoestanden ten plattelande in feite is bereikt, rechtvaardigt alleszins, dat wij enigszins nauwkeurig nagaan, wat zij ons over de volkshuisvesting ten plattelande zo al te zeggen hebben.

Twee deskundigen aan het woord.

De eerstgenoemde schrijver memoreert op blz. 179 van zijn boek de verschijning van de ministeriële circulaire

„Steun voor krotopruijing ten plattelande” van 25 Juli 1927, d.w.z. 25 jaren na de totstandkoming der Woningwet. Zij heeft de strekking, ten behoeve van de krotopruijing ten plattelande, aan arbeiders een eigen woning te verschaffen.

Te dien einde is de mogelijkheid geopend van een rijksbijdrage ad maximaal f 300, onder voorwaarde, dat de gemeente een gelijk bedrag bijpast. Deze beide bedragen, welk dus gezamenlijk f 600 kunnen belopen, worden à fonds perdu verstrekt en vormen derhalve een niet onbelangrijke bijdrage tot de bouwsom. Naast deze bijdrage is voor de rest van de bouwsom een gewoon woningwetvoorschot mogelijk tegen $3\frac{1}{2}$ % rente, terwijl de aflossing binnen 30 jaar of eerder kan geschieden.

Voor grote gezinnen is de rijksbijdrage gesteld op f 450.

Voor de vaststelling van deze bijdragen heeft als overweging gegolden, dat de gezamenlijke rijks- en gemeentebijdragen niet meer mogen uitmaken dan de helft van de stichtingskosten, exclusief de grond.

Personen, die ouder zijn dan 50 jaar, kwamen niet voor de hierbedoelde steun in aanmerking.

De heer van der Drift tekent hierbij aan, dat men zich in 1927 veel van het nuttig effect dezer circulaire heeft voorgesteld. Op de rijksbegroting werd zelfs een bedrag van f 30.000 uitgetrokken, doch dit werd reeds vrij spoedig tot f 10.000 verminderd, omdat er niet voldoende aanvragen binnenkwamen.

Dat men deze teleurstellende ervaring heeft opgedaan, schrijft hij toe aan de mentaliteit van vele gemeentebesturen, die niet gaarne aan een willekeurige dorpsbewoner „een huis cadeau doen”. Daarom betaalt men liever 50 jaren lang een woningwetbijdrage van f 25, ook al kost dit de gemeente uiteindelijk bijna het dubbele van het bedrag ineens.

Een tweede circulaire, welke voor de bewoners van het platteland van belang is, is die van 7 Juni 1928 inzake woningverbetering ten plattelande. Deze circulaire opent de mogelijkheid van de toekenning van rijksbijdragen à fonds perdu ter verbetering van woningen in plattelandsgemeenten of landelijke gedeelten van andere gemeenten, welke woningen niet aan redelijke eisen van woonbaarheid voldoen en met betrekkelijk geringe kosten op afdoende wijze kunnen worden hersteld. De rijksbijdrage belooft in dit geval maximaal f 200, doch, indien het een groot gezin geldt en de verbouwing van de woning zodanig geschiedt, dat een groot gezin er ook behoorlijk in kan huizen, kan de bijdrage op f 300 worden gesteld.

De gemeente moet er ook nu weer een gelijk bedrag bijleggen, terwijl de beide overheidsbijdragen niet meer dan de helft van de totale verbeteringskosten mogen bedragen. Voor de vrees, dat woningen, welke eigenlijk onbewoonbaar zouden moeten worden verklaard, in stand worden gehouden, behoeft — zegt de heer van der Drift met grote nadruk op blz. 185 van zijn boek — geen vrees te bestaan, aangezien de Inspectie voor de Volkshuisvesting aan een dergelijk bedrijf niet meedoet. Hij laat erop volgen, dat de circulaire voor het overige slechts in weinig gevallen toepassing vindt.

Tenslotte wijdt de schrijver ook enkele beschouwingen aan de inhoud en de betekenis der Landarbeiderswet, welke voor landarbeiders de mogelijkheid schept om „land met woning in eigendom” of „los land in pacht te krijgen”. Primair is dus eenszins — constateert de heer van der Drift — de volkshuisvesting en daarom is dan ook niet de Minister van Binnenlandsche Zaken met de uitvoering van deze wet belast. De wet beoogt den landarbeider te steunen bij zijn pogen om wat hoger op de maatschappelijke ladder te komen en op die wijze zijn zorgen voor de oude dag te verlichten.

Sinds de totstandkoming van de wet tot en met 31 December 1938 blijken 5.484 plaatsjes te zijn uitgegeven, welke als volgt over 4 groepen van provinciën zijn verdeeld:

Friesland, Groningen, Drenthe	2.856
Overijssel, Gelderland, Utrecht	1.020
Noord-Holland, Zuid-Holland	1.002
Zeeland, Noord-Brabant, Limburg	556
	5.434

De cijfers lopen dus voor de verschillende provinciën wel zeer sterk uiteen. De heer van der Drift volstaat ermede, dit feit vast te stellen.

Mr. Kruseman, met wiens boek wij ons nu zullen gaan bezighouden, doet in het hoofdstuk „De toestand der Volkshuisvesting vóór de Woningwet” allerlei belangwekkende mededelingen omtrent onhoudbare woningtoestanden te Amsterdam, Utrecht en Groningen in 1900, maar ziet zich tevens verplicht er de aandacht op te vestigen, dat van de toestanden in de kleine steden, de dorpen en ten plattelande destijds (1892 — Enquête van de Volksbond tegen Drankmisbruik) bijna niets openbaar werd gemaakt.

Dat wij daaromtrent toch enigermate konden worden ingelicht, danken wij aan een drietal publicaties van de hand van Ir. J. H. Faber, „één der beste inspecteurs, die wij hebben gehad”, t.w.: 1904 „Sprekende cijfers”, bewerking van de woningstatistiek, behorende bij de Volkstelling van 1899; 1913 „Friesland en de Woningwet” (tezamen met den heer Th. van Welderen Baron Rengers) en 1919 „Nieuwere inzichten op het gebied der Volkshuisvesting”.

Zo vernemen wij omtrent Ommen, dat van de 6.022 aldaar onderzochte woningen, waarvan 3.694 of 62,5 % in eigendom aan de bewoners behoorden, er 828 geen inrichting tot drinkwatervoorziening hadden en 1.975 geen privaat.

Hierop volgen de uiteenzettingen over de volkshuisvesting ten plattelande, welke de heer Kruseman laat voorafgaan door de verklaring, dat de belangstelling in de verbetering der volkshuisvesting en de werkzaamheid op dit gebied zich vóór de totstandkoming der Woningwet en in de eerste periode na haar inwerkingtreding voornamelijk in de steden openbaarden. Hij vestigt er in dit verband al dadelijk de aandacht op, dat het stelsel van voorschotten en bijdragen in feite niet berekend was voor het platteland, voorzover aldaar eigen woningen van arbeiders en kleine middenstanders werden aangetroffen.

Bij de onbewoonbaarverklaringen stuitte men in de in aanmerking komende plattelandsgemeenten eveneens op dit bezwaar.

Maar ook was aan de organisatie van het bouw- en woningtoezicht ten plattelande geen aandacht geschonken. Pas veel later moest worden erkend, dat de desbetreffende wetsartikelen „onvoldoende doordacht” bleken te zijn, merkt de heer Kruseman in dit verband op, terwijl hij concludeert, dat eerst langzamerhand de belangstelling is ontwaakt voor de verbetering der merendeels ongunstige woningtoestanden ten plattelande.

Ook hij behandelt — evenals de heer van der Drift — de bekende circulaire van 25 Juli 1927 en van 7 Juni 1928, waarbij hij tevens aandacht schenkt aan de circulaire van 5 Mei 1930, evenals de heer van der Drift, die hieraan echter elders in zijn boek een afzonderlijke beschoouwing heeft gewijd.

Laatstbedoelde circulaire had ten doel, woningbouwverenigingen te veroorloven, woningen in eigendom over te doen aan de bewoners. De circulaire heeft geen gevolg gehad, wat de schrijver een gelukkig verschijnsel noemt.

Geringe resultaten der ministeriële circulaire.

Met dat al kan het lot der drie circulaire voor het platteland nu niet bepaald gunstig geheten worden.

Circ. 25 Juli 1927. Er is zeer weinig gebruik van gemaakt (van der Drift).

Circ. 7 Juni 1928. Ook deze circulaire heeft weinig toepassing gevonden (idem).

Circ. 5 Mei 1930. Deze circulaire heeft geen gevolg gehad (Kruseman).

Daar het bezwaar tegen de derde circulaire voornamelijk was, dat toepassing ervan op grote schaal de ontwrichting der woningbouwverenigingen tengevolge zou hebben gehad, omdat zij in haar algemene strekking inging tegen de opvatting, welke nu toch wel als vaststaand mag worden aangenomen, meent de schrijver, dat collectieve eigendom van arbeiderswoningen voor de duurzaamheid van het bezit en voor het goede onderhoud veel beter is dan individuele eigendom.

Wie ten plattelande — aldus Mr. Kruseman — een huurwoning van een vereniging gekregen heeft, moet daaruit vertrekken, als hij een eigen woning wil verkrijgen, en dus de vereniging in de gelegenheid stellen, een anderen huurder te zoeken.

Deze circulaire schijnt hem een misgreep te zijn geweest. Als dan ook één der Woningwet-inspecteurs, nl. Dr. Ir. H. G. van Beusekom, als zijn gevoelen kenbaar maakt, dat de circulaire ook gebruikt had kunnen worden door gemeenten om woningen te bouwen ten plattelande, welke na de aflossing van het voorschot door de bewoners in hun eigendom zouden overgaan, zo wijst de heer Kruseman er o.i. terecht op, dat de circulaire dan toch wel heel anders geredigeerd had moeten zijn. Men zou dan dus iets krijgen in de geest van het Belgische stelsel, waarbij de gelden der Rijks-Spaarbank door bemiddeling van „Comités de patronage” en „Sociétés intermédiaires” worden uitgeleend voor woningbouw aan arbeiders, onder dekking van een levensverzekering, teneinde op den duur de woningen in eigendom te verkrijgen.

Ten onzent — zo betoogt hij verder — zou men een dergelijk stelsel kunnen toepassen in plattelandsgemeenten, waar de eigen woning inheems is en dan voor plattelandarbeiders, alsmede voor andere arbeiders, die soms op het land en soms in de bouwvakken ten plattelande werkzaam zijn en hierdoor buiten de bepalingen der Landarbeiderswet vallen, over welke wet reeds het één en ander in het midden is gebracht.

Zoals de Hoofdinspecteur in zijn verslag over 1929 mededeelt, heeft een aantal gemeentebesturen, voornamelijk in Gelderland, Limburg en Noord-Brabant, hiervoor zelfstandig regelingen getroffen. Wellicht had de Regering hierin een aanknopingspunt kunnen vinden voor een algemene regeling in de plattelandsgemeenten, laat de heer Kruseman hier enigszins mat op volgen.

Hoe dit ook zij, vaststaat in elk geval, dat en de Hoofdinspecteur en de heer Kruseman zich ten aanzien van dit punt veel minder positief uitlaten dan de schrijver in het Gedenkboek „De Woningwet 1902—1929”, die ons immers wist mede te delen, dat gedurende de laatste jaren *talrijke* gemeentebesturen ten bate van alle categorieën van arbeiders regelingen hebben getroffen tot het verschaffen van bouwcredieten en hypotheken.

Hiermede stappen wij van dit onderdeel van ons onderwerp af. Dat het weinig opbeurend was, hetgeen „ten gehore werd gebracht”, moge niet aan de beide schrijvers worden geweten.

Zij hebben slechts de werkelijkheid weergegeven.

Een belangrijke enquête.

Het Nèderlandsch Instituut voor Volkshuisvesting zag in, dat er activiteit diende te worden ontplooid en besloot daarom in het jaar 1938 tot het instellen van een enquête bij een beperkt aantal gemeenten, die echter tezamen een globaal beeld van de woningvoorziening op het platteland konden geven. Deze enquête leverde helaas niet al te veel resultaat op: slechts kwam vast te staan, dat er geen behoorlijk statistisch materiaal bestaat omtrent het aantal huurwoningen ten plattelande en dat het aantal ledigstaande woningen ten plattelande blijkbaar zeer gering is.

Het Instituut kreeg daarnaast echter de beschikking over prae-adviezen van de zijde van drie burgemeesters van

kleine gemeenten, t.w.: de heren Mr. H. W. Bloemers, J. A. M. Bruineman en Mr. A. F. Koch, terwijl Ir. F. M. A. Zoetmulder, oorspronkelijk Inspecteur der Volksgezondheid (inzake de Volkshuisvesting) en later Directeur-Secretaris der Vereniging „Ons Limburg”, een organisatie van woningbouwverenigingen, in het bijzonder ten behoeve van de mijnwerkersbevolking, een artikel publiceerde „Grepn uit de statistiek betreffende de volkshuisvesting ten plattelande”, waarbij hij de cijfers der woningtelling bij de volkstelling van 1930 als grondslag had genomen.

Hij deelde daarin o.a. mede, dat het aantal woningen in de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners 631.778 bedroeg, waarvan 71 % met drie of meer vertrekken, zijnde een lager percentage dan in de overige gemeenten des lands; dat er een hoog percentage gezinswoningen met onvoldoende slaapruijme werd aangetroffen, waarop het veel voorkomende bedstedetype der woningen van invloed was, terwijl er in deze groep van gemeenten betrekkelijk veel gezinnen met een groot aantal kinderen voorkwamen.

Op 12 November 1938 kwam het Instituut in vergadering bijeen, bij welke gelegenheid slechts kon worden vastgesteld, dat er omtrent de woningtoestanden ten plattelande te weinig nauwkeurige gegevens bekend waren, doch dat men wel kon aannemen, dat er veel aan ontbrak, wat ten dele zijn oorzaak vond in de lage loonstandaard ten plattelande.

Daarom werd op voorstel van Mr. Kruseman besloten, een studiegcommissie in te stellen inzake de volkshuisvesting ten plattelande. Zij bracht haar eerste rapport uit in Februari 1940, waarin vooral een lans werd gebroken voor de bevordering van de bouw van arbeiderswoningen ten plattelande. Het bepaalde zich terecht tot de toestanden op het platteland in de engere betekenis van het woord.

De samenstellers betrokken dus niet in hun beschouwingen gebieden, welke bijvoorbeeld door de nabijheid van een stedelijk centrum, de aanwezigheid van industrieën of de vestiging van forensen het plattelandskarakter ten dele hebben verloren.

Dit in tegenstelling met den heer Zoetmulder, die — zoals wij gezien hebben — deze onderscheiding niet kon toepassen, omdat hij aan de volkstellingstatistiek alleen de indeling der gemeenten naar het inwonertal kon ontlenen.

De evengenoemde commissie behandelde in haar rapport: 1e. de bouw van woningen in verband met de krotopruiming; 2e. die voor de vermeerdering van de woningvoorraad en 3e. de verbetering van bestaande woningen, terwijl zij eenstemmig adviseerde, dat van de zijde der Regering bijzondere maatregelen zouden worden genomen om de bouw van arbeiderswoningen ten plattelande te bevorderen. Zij deed daartoe bepaalde voorstellen en sprak verder o.a. uit, dat de particuliere bouwnijverheid/niet voorziet in de bouw voor vermeerdering van deze woningvoorraad. De bouw van arbeiderswoningen is voor de eigenbouwers niet of te weinig lonend en de exploitatie is te riskant, voerde zij hierbij ter motivering van haar standpunt aan.

Ook over het stelsel van de Landarbeiderswet liet zij zich in zoverre uit, dat zij het ook zou willen doen toepassen op anderen dan landarbeiders, mits de eerstgenoemden maatschappelijk op één lijn met de landarbeiders zijn te stellen. Hierbij richtte zij haar oog op de bouw van gewone arbeiderswoningen met een stuk grond, dat kleiner werd gedacht dan in deze wet is genoemd.

Een eigen bijdrage in het bouwkapitaal, zoals de Landarbeiderswet eist, ware in dit geval niet te vorderen.

In ons slotartikel zullen wij ons bezighouden met de verdere werkzaamheid van het Instituut op dit terrein, waarbij zal blijken, dat in de laatste jaren vóór de oorlog ook nog door andere instanties een zeer verheugende

activiteit werd ontplooid, welke de beste verwachtingen deed koesteren voor de spoedige terhandneming van ingrijpende reorganisatiemaatregelen, welke maar al te lang op zich hadden laten wachten.

F. S. NOORDHOFF.

AANTEEKENINGEN

DE TOESTAND IN DEN WIJNBOUW.

In deze aanteekening wordt getracht een overzicht te geven van de wijzigingen, die zich door den oorlog op de wijnmarkt hebben voltrokken. Ter oriëntering geven wij eerst een algemeen overzicht van de wijnmarkt, zooals in groote trekken deze voor den oorlog bestond; dan zal vervolgens de ontwikkeling sedert 1939 worden geschetst, voorzover de schaarsche gegevens dit mogelijk maken.

Overzicht van de wijnmarkt voor 1939.

De wijnbouw wordt voornamelijk beoefend in Europa. Dit werelddeel nam in vreedstijd ± 81 % van de wereldproductie voor zijn rekening. Op verre afstand volgde Afrika met $\pm 10\frac{1}{2}$ %, vervolgens Zuid-Amerika met 5 % en Noord-Amerika met $2\frac{1}{2}$ %, terwijl Azië en Australië samen het resteerende procent leverden. Over de periode 1930—'38 bedroeg de gemiddelde jaarlijksche wijnproductie (in 1.000 hl.) ¹⁾

in Europa	147.380
in Afrika	20.189
in Zuid-Amerika	10.966
in Noord-Amerika	4.718
in Azië	237
in Australië	743

Totaal

184.233

Zooals bekend, kan de wijnbouw alleen beoefend worden onder bepaalde klimatologische voorwaarden, vnl. warmte en vochtigheid. Het Middellandsche zeegebied is voor wijnbouw zeer geschikt. De Europeesche Staten, aan deze oude binnensee gelegen, doch ook Noord-Afrika, met name Algiers en Tunesië, zijn dan ook wijnbouwlanden van beteekenis. Echter, tot ver buiten de invloedssfeer van de Middellandsche Zee is wijnbouw zeer wel mogelijk. Portugal en Madeira, voorts groote deelen van Frankrijk en sommige streken van Duitschland en van Midden-Europa, zijn wijnbouwgebieden van beteekenis.

Door hun subtropisch klimaat zijn eveneens voor wijnbouw geschikt de Zuid-Afrikaansche Unie en enkele Staten van Zuid-Amerika, t.w. Chili en Peru. Ook deze productiegebieden zijn niet van beteekenis ontbloot.

Wijnbouw wordt voorts nog beoefend in enkele der Noord-Amerikaansche Staten (in het bijzonder in Californië) en in kleine deelen van Azië (voornamelijk op Cyprus, welk eiland ook tot het Middellandsche zeegebied behoort) en Australië. De belangrijkheid van deze gebieden, in verhouding tot de wereldproductie is van ondergeschikten aard.

De wijnbouw wordt beoefend door boeren, die in het algemeen te weinig kapitaalcrachtig zijn om den wijn gedurende het geheele rijpingsproces vast te houden en die daarom hun „oogst” op vrij korten termijn afleveren aan den groothandel. Deze vervult de functie van financier der voorraden, financier tevens van het rijpingsproces, dat met het „zich in voorraad bevinden” verbonden is.

Wijn is een internationaal verhandelbaar artikel. Doordat het in verhouding tot zijn omvang een vrij groote waarde vertegenwoordigt, zijn de transportkosten zelden prohibitief. In den internationalen handel treden zoowel de betere als de inferieure soorten. Deze laatste worden door den groothandel, in het bijzonder in de importhavens, veelal gebruikt om daarmede betere soorten te versnijden. Op deze wijze wordt een nauwkeuriger aanpassing ver-

¹⁾ Bron: „Annuaire Statistique de la Société des Nations”, 1939/40.

kregen van de gradaties van soort en prijs aan die van de vraag.

Onderstaande tabel geeft een inzicht in den omvang en de spreiding van den internationalen handel in wijn. Alleen de belangrijkste productie- c.q. consumptielanden zijn in deze tabel opgenomen. De totaalcijfers voor de geheele wereldproductie en wereldhandel zijn daarom grooter dan de som der voorafgaande bedragen. Het verschil tusschen wereldimport en -export, dat uiteraard slechts schijnbaar is, is te wijten aan gebreken in het statistische grondmateriaal.

Overzicht van de voornaamste productie- en consumptiegebieden¹⁾ × 1.000 hl.
(Jaargemiddelden over 1930—1938),

	Jaar-productie	Inheemsch verbruik	Import	Export	Saldo + = import - = export
Europa.					
Frankrijk	57.725	70.575	13.700	850	+ 12.850
Italië	37.900	36.553	13	1.360	- 1.347
Spanje ²⁾	18.280	16.334	1	1.947	- 1.946
Portugal	7.633 ³⁾	6.825	—	808	- 808
Roemenië	8.770	8.767	—	3	- 3
Griekenland	3.710	3.443	—	267	- 267
Yoegoslavië	3.570	3.550	—	20	- 20
Hongarije	3.365	3.068	—	297	- 297
Duitschland	2.700	3.559	907	48	+ 859
Oostenrijk	1.090	1.172	82	—	+ 82
Zwitserland	550	1.504	960	6	+ 954
Groot-Brittannië	—	740	740	3	+ 740
Nederland	—	704	110	6	+ 104
Afrika.					
Algiers	17.130	3.280	30	13.880	- 13.850
Tunesië	1.265	145	5	1.125	- 1.120
Unie van Zuid-Afrika	1.190	1.123	2	69	- 67
Zuid-Amerika.					
Argentinië	6.360	6.370	15	5	+ 10
Chili	3.020	2.942	—	78	- 78
Noord-Amerika.					
Vereenigde Staten	5.170	5.278	108	—	+ 108
Wereld	184.233	—	17.790	18.660	—

¹⁾ Bronnen: „Annuaire Statistique de la Société des Nations”, 1939/40.

„Annuaire International de Statistique Agricole”, 1940/41.

²⁾ Spanje-productiecijfers na 1935 berusten op schattingen, import- en exportcijfers na 1935 ontbreken. Zie „Annuaire Statistique de la Société des Nations”.

³⁾ Waarvan Madeira 93.

Slechts een beperkt deel, nl. 10 %, van de totale wereldproductie werd opgenomen in den internationalen handel.

Zooals uit de cijfers blijkt, verbruikten vele wijnverbouwende landen een groot deel of het geheel van hun oogst voor dekking van het binnenlandsche verbruik. Mede hierdoor namen Roemenië, Yoegoslavië en Argentinië niet aan den internationalen wijnhandel deel. Ook de Unie van Zuid-Afrika en Chili bestemden slechts een gering deel van hun oogst voor export. Uiteraard waren het in de eerste plaats de betere wijnsoorten, die in den internationalen handel werden gebracht.

Uitgesproken exportlanden waren Algiers en Tunesië, die ± 80 % van hun productie exporteerden en wel voor een zeer groot deel naar de Fransche markt.

Hoewel een zeer belangrijk deel van de productie op de binnenlandsche markt werd verbruikt, namen ook Italië, Spanje en Portugal in den internationalen wijnhandel een belangrijke plaats in. Als zoodanig kunnen ook Griekenland en Hongarije worden vermeld. Ten aanzien van Spanje zij er op gewezen, dat het uitbreken van den burgeroorlog den wijnexport tot stilstand deed komen.

Uitgesproken importlanden waren Frankrijk, Zwitserland, Duitschland en Groot-Brittannië.

Frankrijk, dat ruim 30 % van de wereldproductie voor zijn rekening neemt, is de grootste wijnimporteur ter wereld, als gevolg van het groote binnenlandsche verbruik (167 liter per hoofd per jaar). De Fransche import werd geheel gedekt door den Algerijnschen export. Deze laatste bestaat voornamelijk uit inferieure wijnsoorten, die in

Frankrijk gebruikt worden om daarmee betere Fransche wijnen te versnijden. De Fransche export zelf bestaat in hoofdzaak uit fijne tafelwijnen, die in de overige West-Europeesche landen worden geconsumeerd. Naar waarde gemeten is de spanne tusschen import en export in Frankrijk veel geringer dan naar hoeveelheid.

Zwitserland, dat, door zijn vreemdelingenverkeer, een hoog wijnverbruik heeft, dekte een zeer groot deel van zijn behoefte, in het bijzonder die aan kwaliteitswijnen, op de buitenlandsche markt. Onder de wijnverbruikende landen nam het — zij het op zeer grooten afstand van Frankrijk — de tweede plaats in.

Duitschland, dat een vrij laag verbruikscijfer per hoofd der bevolking heeft (5½ liter per jaar), importeerde ongeveer het twintigvoud van de hoeveelheid, die het exporteerde. Zoowel import als export bestond in hoofdzaak uit kwaliteitswijnen.

Groot-Brittannië nam de vierde plaats in onder de wijnimportlanden. Het beschikt niet over eigen productie. Reëxport in zichtbaren vorm was van een volkomen onbeduidenden omvang.

In de Vereenigde Staten was het wijnverbruik, hoewel dit na de „repeal” der drooglegging zich in stijgende lijn bewoog, gering. De binnenlandsche productie, die slechts 2,8 % der wereldproductie bedroeg, kon de binnenlandsche vraag grootendeels dekken. De import van de Vereenigde Staten was daardoor niet veel grooter dan de netto import in Nederland.

Van den totalen wereldhandel in wijn speelde zich ± 80 % af tusschen Noord-Afrika en Frankrijk. Van de overige 20 % trad een groot deel in het handelsverkeer tusschen de landen uit het Middellandsche zeegebied en Zwitserland, Duitschland en Groot-Brittannië, en tusschen de eerstgenoemde landen en Duitschland onderling. In de Zuidelijke Europeesche landen is wijn een volks-, in het het Noorden een luxe-drink. Dit verklaart, dat de handel tusschen Noord-Afrika en Frankrijk in hoofdzaak uit inferieure soorten bestond, doch dat in den handel naar de Noordelijke landen overwegend de betere soorten optraden.

De ontwikkeling sedert 1939.

Sinds het uitbreken van den oorlog hebben zich langs twee lijnen veranderingen voltrokken, die voor den wijnbouw van groote beteekenis zijn. In de eerste plaats moeten hier genoemd worden verschuivingen in het drankgebruik in het algemeen, in de tweede plaats veranderingen in de exportmogelijkheden van wijn.

In vele landen werd de invoer van koffie en thee en die van grondstoffen voor gedistilleerd, door het uitbreken van den oorlog onmogelijk gemaakt of althans zeer belemmerd. Met het mobiliseeren der legers steeg de vraag naar alcoholhoudende dranken aanzienlijk. Door al deze oorzaken ontwikkelde zich in vele landen een levendige vraag naar wijn; waartegenover dikwijls een door importmoeilijkheden beperkt aanbod stond.

Hierdoor heeft zich dan ook in vele landen een prijsstijging voorgedaan en werd in een enkel land overgegaan tot het rantsoneeren van wijn.

In Italië, waar de geheele wijnvoorst moet worden aangegeven en voor 20 % voor het leger gereserveerd werd, terwijl het overige deel vrij verkocht mocht worden, met dien verstande, dat voor export bepaalde op vooroorlogse cijfers berustende quota waren toegestaan, voltrok zich een krachtige prijsstijging. De door de Overheid vastgestelde prijzen moesten herhaaldelijk worden verhoogd. Vóór den oorlog kostte gewone consumptiewijn met 9 % alcohol 5 lire per hectoliter. Sindsdien steeg deze prijs tot 13, vervolgens tot 21 en daarna tot 45 lire. In 1944 werd deze prijs verhoogd tot 90 liter per hl²⁾. Deze officieele prijsverhoogingen konden echter niet voorkomen, dat naast de officieele een zwarte markt zich ontwikkelde.

²⁾ „Economisch Nieuws”, 15 Mei 1944.

Volgens berichten bewegen de prijzen op deze markt zich gedurende het laatste jaar tusschen 120 en 180 lire per hl. De prijsstijging van wijn was geaccentueerder dan die van andere landbouwproducten. Dit blijkt uit het feit, dat de wijnbouw in de laatste jaren werd uitgebreid ten koste van den verbouw van graan. In den laatsten tijd gingen dan ook stemmen op om de prijsregeling voor landbouw-artikelen te herzien.

Spanje heeft zich in de laatste jaren hersteld van de schaden van den burgeroorlog. De wijnuitvoer, die in 1935 1.316.000 hl bedroeg, beliep in 1941 180.000 hl, in 1942 310.000 hl en in 1943 720.000 hl. Deze herleving in den wijnbouw is ongetwijfeld gestimuleerd door de voor dit land tot in 1943 voortdurende gunstige prijsontwikkeling. Omgerekend in pesetas van 1935 bedroeg de waarde van den export in 1943 201,2 miljoen peseta, tegen 40,6 miljoen in 1935. De Spaansche wijnuitvoer richtte zich in 1943 voor meer dan 50 % (t.w. 388.000 hl.) op Zwitserland. De overige groote afnemers waren de Vereenigde Staten met 93.000 hl, Duitschland met 24.000, Zweden met 12.000 en Engeland met 10.000 hl.

Frankrijk heeft, sinds in November 1942 de militaire gebeurtenissen den aanvoer uit Algiers onmogelijk maakten, te kampen met een ernstig tekort aan wijn. In verband hiermede is in dit land een rantsoeneering van wijn ingevoerd. Het rantsoen bedraagt vier liter per maand³⁾.

De tweede lijn, waarlangs de invloed van den oorlog zich op den wijnbouw deed gelden, was die van de export-moeilijkheden. In enkele belangrijke gevallen werd de verbinding tusschen productie- en consumptiegebied volledig verbroken. Dit was het geval met Algiers, dat in November 1942 van het moederland gescheiden werd en daarmede haar afzetgebied verloor.

In andere gevallen was geen sprake van een volledige verbreking der relaties, doch vormden transport- en deviezenmoeilijkheden een ernstige hinderpaal. Portugal bijvoorbeeld heeft in den oorlog zijn wijnexport belangrijk zien dalen. In 1939 bedroeg het exportsaldo 990.600 hl. In 1940 was dit afgenomen tot 698.100 hl, terwijl het in 1941 nog slechts 335.700 hl bedroeg. In 1942 werd een ietwat gunstiger resultaat bereikt, t.w. een exportsaldo van 589.830 hl⁴⁾. De oorzaak van deze ontwikkeling moet gezocht worden in het feit, dat Engeland en Duitschland, de voornaamste afnemers van Portugeeschen wijn, de hun ter beschikking staande deviezen en transportmiddelen in de eerste plaats gebruikten voor den aankoop van wolfram, tin en kurk⁵⁾.

Exportmoeilijkheden hebben zich in het tweede halfjaar van 1943 ook in Spanje voorgedaan. Als gevolg van het feit, dat het buitenland slechts bepaalde hoeveelheden deviezen en transportruimten ter beschikking kan stellen en het binnenlandsche verbruik slechts een geringe elasticiteit bezit, moest een plotseling extra-aanbod van wijn de markt wel ontwrichten. In Spanje werden in de tweede helft van 1943, onder invloed van de gunstige verwachtingen voor de nieuwe oogst, groote partijen van de oude op de markt geworpen. Een ernstige prijsdaling was daarvan het gevolg. Alicante wijn bijvoorbeeld daalde binnen twee maanden van 14 tot 9 peseta per hl. Om het overvoeren van de wijnmarkt te bestrijden, werd van overheidswege voorgeschreven, dat de restaurants per maaltijd $\frac{1}{2}$ liter wijn moesten schenken. Voorts werden met hetzelfde doel plannen gemaakt voor de verwerking van wijn tot azijn en tot motorbrandstof. De wederopbouw van den Spaanschen wijnbouw schijnt dus zijn voor de heerschende omstandigheden maximalen omvang te hebben bereikt of reeds overschreden.

³⁾ „D. Z. N.“, 21 Januari 1944.

⁴⁾ „Economisch Nieuws“, 7 September 1943.

⁵⁾ „B. B. Z.“, 17 October 1943.

ARTIKELEN OVER DE BEDRIJFSORGANISATIE IN DE E.-S.B. SEDERT 1942.

Nummer	Schrijver	1942	Titel
7-1-'42	M. F. J. Cool	1942	Waarom ordening van het bedrijfsleven?
7-1-'42	Mr. P. A. Blaisse		Eenige aanteekeningen over het georganiseerde bedrijfsleven.
7-1-'42	Dr. A. Hollenberg		De bedrijfsorganisatie in Nederland en Duitschland.
7-1-'42	H. W. Lambers		De samenhang van organisatievormen en prijsvorming.
7-1-'42	Dr. C. L. Patija		Bij het einde van de Ondernemersovereenkomstenwet 1935.
7-1-'42	Mr. H. van Manen-		De organisatie van het verzekeringsbedrijf.
7-1-'42	Mr. W. F. Lichtenauer		Geleide economie in en voor Rotterdam.
4-3-'42	Dr. P. Kuin		Bedrijfsorganisaties en staatsorganen.
1-4-'42	Mej. Mr. E. W. Hoetink		De verticale bedrijfsorganisatie op het gebied der voedselvoorziening.
8-4-'42	Mej. Mr. E. W. Hoetink		Opbouw der verticale organisatie van de voedselvoorziening.
22-4-'42	Mr. W. F. Lichtenauer		Bedrijfsorganisaties en staatsorganen.
6-5-'42	Mr. D. Eggink		Geschiedkundig overzicht van de totstandkoming der Nederlandsche bedrijfsorganisaties.
13-5-'42	Mr. L. E. Pieters		De organisatie van het bedrijfsleven en de bedrijfsrechtspraak.
20-5-'42	Dr. H. W. Wijnholds		Wettelijke regeling van het particuliere bankbedrijf in Nederland.
2-9-'42	Mr. Dr. T. Huitema		Kartels en bedrijfsorganisaties.
23-9-'42	A. van Wijnen (ingez.)		Kartels en bedrijfsorganisaties.
30-9-'42	S. Blokland		De Nederlandsche organisatie voor het beroepsgoederenvervoer langs den weg.
11-11-'42	Dr. A. L. S. P. Stallaert		De organisatie van het Nederlandsche ambacht.
11-11-'42	H. Luyk		De organisatie van het bedrijfsleven en de statistiek.
6-'43	Mej. Mr. E. W. Hoetink	1943	De ontwikkeling van de verticale bedrijfsorganisatie op het gebied der voedselvoorziening.
11-8-'43	Mr. H. E. R. E. A. Frank		Economische administratieve rechtspraak; Scheidsrecht voor de voedselvoorziening.
22-9-'43	Mr. L. E. Pieters		Bedrijfsrechtspraak.
8-12-'43	Mr. C. E. de Rooy		Rondom het recht van bedrijfsuitoefening.
8-12-'43	Mr. J. Vermaas		Het vraagstuk der zgn. „erkenningen“ en de door de bedrijfsorganisaties uit te vaardigen erkenningsverordeningen.
8-12-'43	C. D. Jongman		Overheidsbemoeying met den detailhandel in oorlogstijd.
12-1-'44	Mr. J. Vermaas	1944	Eenige beschouwingen over het lidmaatschap van de bedrijfsorganisatie.
26-1-'44	Mr. A. Stempels		Theoretisch en reëel lidmaatschap van bedrijfsorganisaties.
8-3-'44	J. R. v. Mansum		De werkzaamheden van den Centralen Documentatiedienst inzake Bedrijfsorganisatie.
22-3-'44	Mr. Ir. A. W. Quint		Bedrijfsorganisaties en waterschappen.
26-4-'44	Mr. W. F. Lichtenauer (ingez.)		Bedrijfsorganisaties en waterschappen.
3-5-'44	Mr. A. Stempels		De betekenis van indeeling bij een bedrijfsorganisatie.
10-5-'44	B. van der Meer		Bedrijfsorganisaties als organen van publiek belang.
10-5-'44	Mr. B. Moret		Administratievoorschriften der bedrijfsorganisaties.
17-5-'44	Mr. B. Moret		Administratievoorschriften van enkele bedrijfsgroepen.
24-5-'44	J. A. J. M. Erens		De grens tusschen de Bedrijfs-groep Groothandel en de Bedrijfs-groep Detailhandel.
31-5-'44	Mr. A. Koelma		De gemeenten en de organisatie van het bedrijfsleven.
21-6-'44	Mr. J. Groenendaal		De taakverdeling der bedrijfsorganisaties tegenover elkaar en tegenover den Staat.

BOEKBESPREKINGEN

W. Vis: *Kostprijsberekening en administratie in het autovervoer.* (Schiedam 1944, H. A. M. Roelants, 100 blz.).

Het is met het beroepsgoederenvervoer langs den weg gegaan als in andere takken van bedrijvigheid; gedurende den oorlog moest de Overheid overgaan tot verschillende prijsstellingen, vervolgens wilde zij deze prijsstellingen controleeren, eischte daartoe bruikbare kostprijsberekeningen en hiervoor was weer een goede administratie een vereischte. Juist aan deze laatste eischen kon het bedrijfsleven meestal niet of onvolkomen voldoen, zoodat de Overheid zich genoodzaakt zag voorschriften te geven ten aanzien van de administratie, welke zoodanig moest zijn, dat een eenigszins redelijke kostprijsberekening daaruit mogelijk was, waarop haar prijspolitiek weer kon worden gebaseerd. Deze voorschriften hebben ongetwijfeld een grooter belang dan enkel de doeleinden, welke de Overheid bij het nemen daarvan in de eerste plaats nastreefde. Ongetwijfeld was het een gelukkige gedachte van den heer W. Vis deze zijde te belichten, door den lezer eenige uiteenzettingen te geven over het belang en de wijzen van kostprijsberekenen en administreeen. De schrijver wordt ons, blijkens een voorwoord van den voorzitter van de Vakgroep Goederenvervoer langs den weg, voorgesteld als secretaris van eenige secties dier vakgroep, zoodat wij veronderstellen, dat hij voornamelijk gedacht zal hebben aan een lezerskring, bestaande uit de leden dier vakgroep.

Daar het hierbij overwegend om kleine bedrijven gaat, was een eenvoudigen opzet voor het bereiken van een zoo groot mogelijken lezerskring geboden. Dezen opzet heeft de schrijver dan ook kennelijk voor oogen gehouden, al zal het boekje ongetwijfeld, voor velen toch wat moeilijk en verwarrend zijn, daar indeeling en stijl dikwijls niet voldoende logisch zijn.

Vreemd is echter, dat er nog een andere editie in omloop blijkt te zijn, waarbij het bewuste voorwoord ontbreekt, alsmede de aanduiding, dat dit boekje wordt uitgegeven ten behoeve van de Vakgroep Goederenvervoer langs den weg. Dit wekt temeer bevreemding, daar de titel neutraal is gehouden en uit den inhoud, die voor beide edities gelijk is, blijkt, dat de heer Vis zich nog een anderen kring van lezers heeft voorgesteld, t.w. de eigen vervoerders en wellicht ook deskundigen op het gebied der kostprijsberekening en administratie. Het is te betreuren, dat de schrijver zich ook tot deze beide groepen lezers heeft gewend en zich niet de noodige beperkingen heeft opgelegd. Want wetenschappelijk kan dit werkje den toets der kritiek niet doorstaan, ondanks het gebruik van technische termen en aanhalingen van geraadpleegde werken. Een enkele maal twijfelden wij zelfs bijna, of de werken werkelijk geraadpleegd waren. Zoo vangt de heer Vis een paragraafje, handelende over variabele budgetteering, aan met de woorden (blz. 78): „Het systeem van de variabele budgetteering is eigenlijk niet een bepaalde administratiemethode, doch een efficiencysysteem, dat én door taakverdeling én door het vaststellen van het rendement per afdeling, het beheer van een grootere onderneming vereenvoudigt”.

Een ieder, die het aangehaalde boek van Drs. A. M. Groot leest, kan op blz. 49 daarvan precies het tegengestelde vernemen, en terecht.

Wat de schrijver den eigen vervoerder overigens aan leatuur biedt, is helaas niet veel, zoowel naar omvang als naar inhoud, afgezien van de vraag, of deze het prettig zal vinden tusschen veel, wat hem niet aangaat, iets te vinden, dat eventueel van belang voor hem zou kunnen zijn. Voorts zal de eigen vervoerder worden getroffen door ernstige onkunde van den schrijver omtrent het wezen van het eigen vervoer, dat nu eenmaal niet gelijk te stellen is met beroepsvervoer. Zoo lanceert de schrijver de stelling, dat het eigen vervoer ook moet worden gebonden (blz. 60). Afgezien van het feit, dat een dergelijke stelling op geheel

ander terrein thuishoort en men zich zeker niet onvoldoende geargumenteed van een dergelijk belangrijk vraagstuk mag afmaken, blijkt de schrijver niet te weten, dat het eigen vervoer niet uitsluitend wordt beheerscht door kostprijsfactoren, doch door tal van andere economische factoren (blz. 80). Op deze wijze krijgen de meeningen van den schrijver het karakter van leuzen van de zijde van den beroepsvervoerder en leuzen zijn er in tijden als deze reeds genoeg.

H. A. A. DE MELVERDA.

OVERHEIDSMAATREGELEN OP
ECONOMISCH GEBIED

ALGEMEEN, HANDEL EN NIJVERHEID.

Administratievoorschriften. Afkondiging van het administratievoorschrift 1944 voor het hotel-, café-, restaurant- en pensionbedrijf. Uitstel van het inwerkingtreden van het administratievoorschrift 1943 voor bakkers. (E.V. 1944, Nos 17 en 19; blz. 488 en 492).

Arbeidszaken. Vaststelling van een zgn. leerlingstelsel voor de metaal- en electrotechnische industrieën, voor de rietdekkerij. (E.V. 1944, Nos 17 en 19; blz. 483 en 482).

Handel. Regeling van de erkenning van kleinhandelaren in consumptie-aardappelen. Maatregelen ter rayonnering van den detailhandel in melk voor Groningen en omstreken. Mededeeling inzake registratie van handelaren in verf en verfgrondstoffen. Verkoop- en afleveringsverboden ten aanzien van kunstleder en inmaakglazen. (E.V. 1944, Nos 18 en 19; blz. 464, 486 en 487).

Heffingen. Vaststelling van de heffingen, die door zuivelbedrijven zijn verschuldigd aan het Bedrijfschap voor Zuivel bij bereiding en aflevering van diverse zuivelproducten. Wijziging van de zgn. margarineheffing van f 56,75 op f 56,85 per 100 kg afgeleverde margarine. (E.V. 1944, Nos 17 en 19; blz. 484 en 482).

Industrie. Beperkende bepalingen inzake de vervaardiging van niet-automatische weegwerktuigen en gewichten en de vervaardiging van doodkisten. (E.V. 1944, Nos 17 en 18; blz. 484 en 462).

In- en uitvoer. Aanwijzing van vruchtenoliën als zgn. monopolieproduct, waarbij het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit als monopoliehouder is aangewezen. (E.V. 1944, No. 18; blz. 464).

Organisatie van het bedrijfsleven. Goedkeuring van de statuten van de Stichting Centrale Vee-Inkoop en van de Unie van Bedrijfsorganisaties in de Urwerkbranche als verticale bedrijfsorganisaties. Wijziging van de bedrijfsorganisatie in de vliegtuigindustrie en van de instellingsbeschikking van de vakgroep Groothandel in specerijen. Instelling van eenige secties onder de vakgroep Groothandel in oude materialen en afvalstoffen. Instelling van een vakgroep Tusschenpersonen in ijzer- en metaalartsen, ijzer, staal en nieuwe non-ferrometalen. Wijziging van de instellingsbeschikkingen van de vakgroep Groothandel in zaaizaad en pootgoed en van de vakgroep Groothandel in bouwmaterialen, natuursteen en vlakglas. (E.V. 1944, Nos 17, 18 en 19; blz. 432, 433, 463 en 485).

Prijsregelingen. Afkondiging van nadere beschikkingen van den Gemachtigde voor de Prijzen ten aanzien van de prijsvoorschriften 1944 voor non-ferrometalen, de prijzenverordening voor tuinbouwzaden oogst 1943, intrekking van de prijsbeschikkingen 1942 en 1941 voor Zeevisch en Mosselen, administratievoorschriften voor kleinhandelaren ten aanzien van verkoopnota's, maximumprijzen voor de huur van driewielige bakfietsen, prijzenverordening 1943 voor zelfrijzend bakmeel, maximumprijzen voor lompem. (E.V. 1944, Nos 17 en 19; blz. 432, 435, 438, 481 en 486).

Steunverleening aan stilgelegde bedrijven. Mededeeling inzake steunverleening aan voorloopig gesloten tabakszaken. (E.V. 1944, No. 19; blz. 486).

Vestigingswet Kleinbedrijf. Aanwijzing van diploma's handelskennis voor den kleinhandel in ijzerwaren en ge-

MAANDCIJFERS

EMISSIES IN JUNI 1944 (CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK)

Aand. Obl. Conv.	Naam	Groep	Emittent	Rente	Koers	Nom. bedrag	Reëel bedrag
Obl.	W. Smit's Co. N.V. Transformatorfabriek	Industrie	Incassobank N.V.	3½	101	f 500.000	f 505.000
Obl.	Kon. Ned. Papierfabriek N.V.	Industrie	Incassobank N.V.	3½	101	- 1.000.000	- 1.010.000
Pd.br.	Prov. Hypoth. bank 's-Grav.	Banken	Incassobank N.V.	3½	102½	- 1.500.000	- 1.533.750
Aand.	Roupe v. d. Voort's Industrie	Industrie	Amsterdamsche Bank N.V.	—	125½	- 375.000	- 470.662
Aand.	N.V. De Arnhemse Stoomsleephelling Mij.	Industrie	N. H. M.	—	140½	- 255.000	- 307.950
Aand.	G. H. Bührman's Papier Grooth.	Industrie	Robaver	—	130	- 1.000.000	- 1.200.000
Aand.	Rijnl. Betonbouw Mij. N.V.	Industrie	Incassobank	—	125	- 50.000	- 62.500
Aand.	Helper Zwembad en Warmte Centrale	Diversen	Incassobank	—	100	- 32.000	- 32.000
Aand.	Hommo ten Have's Zaadteelt en handel	Diversen	Incassobank	—	105	- 150.000	- 157.500
Conv.	Herv. Wijkver. „Transvaal” Den Haag	Diversen	A'damsch Effectenkantoor	3½	100	- 34.500	- 34.500
Conv.	Par. v. d. H. Willebrordus, Den Haag	Diversen	Fa. P. Kok en Co.	3½	101	- 320.000	- 323.200
Conv.	Par. v. d. H. Nicolaas, Rotterdam	Diversen	Arn. Gilissenbank	3½	100	- 150.000	- 150.000
Conv.	Chr. Ger. Gem. Amsterdam	Diversen	Ingwersen en Co.	3½	100	- 90.000	- 90.000
Conv.	Chr. Ger. Gem. Amersfoort	Diversen	Ingwersen en Co.	3½	100	- 90.000	- 90.000
	Totaal obligaties					- 3.000.000	- 3.048.750
	„ aandeelen					- 1.862.000	- 2.230.612
	„ nieuw geld					- 4.862.000	- 5.279.362
	„ conversies					- 684.500	- 687.700
Aand.	Rectificatie Mei 1944 „Het Circuit van Zeist”	Diversen	Twentsche Bank			Emissie uitgesteld.	

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.

(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1943								1944				
		Mei	Jun	Jul	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	April	Mei
<i>Giroverkeer.</i>														
Nederlandsche Bank	f 1.000.000	2708	2414	2744	3945	2059	2254	1986	2066	1963	2606	2904	2673	2691
Postchèque- en Girodienst	f 1.000.000	1906	1907	2082	1974	1816	1846	1861	1728	1855	1766	1790	1492	1839
<i>Rentestanden.</i>														
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
Prolongatierente, A'dam	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25
Callgeldnoteringen, „	%	1,36	1,28	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rendement oblig.) „	%	3,37	3,39	3,47	3,48	3,54	3,46	3,39	3,36	3,32	3,30	3,25	3,23	3,23
Hypotheekrente onroerende goederen	%	3,87	4,03	4,06	4,09	4,05	4,07	4,02	4,11	4,04	4,06	4,09	4,02	\$4,10
Hypotheekrente schepen	%	4,87	4,86	4,98	5,31	4,84	4,75	5,04	4,79	4,97	4,76	4,75	4,91	\$4,72
<i>Koersen van aandelen.</i>														
Algemeen indexcijfer	1930=100	152,5	152,4	151,9	151,7	152,1	152,2	152,2	152,2	152,3	152,3	152,6	152,6	152,6
Nijverheid	1930=100	203,6	203,3	202,6	202,1	202,8	202,8	203,0	203,0	203,2	203,5	203,6	203,7	203,7
w.o. prod.midd. industr.	1930=100	199,8	199,2	198,3	197,6	198,8	198,8	199,1	199,2	199,4	199,8	200,0	200,2	200,2
cons.goederen industr.	1930=100	208,7	208,8	208,2	208,0	208,0	208,0	208,3	208,2	208,2	208,4	208,4	208,4	208,4
<i>Spaarbanken.</i>														
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	37,88	33,49	37,21	32,48	27,62	28,83	28,37	29,35	34,08	29,98	27,11	27,14	30,82
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	12,37	11,26	13,92	14,02	12,43	11,78	10,49	10,64	10,97	11,11	10,96	10,73	11,53
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	28,92	24,36	28,51	26,24	22,57	22,92	24,17	20,58	29,98	24,02	22,75	21,44	\$25,29
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	14,78	13,11	15,08	15,64	12,60	12,62	12,12	13,13	15,97	13,62	13,20	11,83	\$13,40
<i>Hypotheken (nwe. inschrijv.)</i>														
Totaal	f 1.000.000	62,32	28,54	29,53	25,74	25,30	21,65	24,25	30,51	20,59	21,54	26,91	18,35	\$36,92
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	25,69	22,82	25,02	21,65	21,51	17,91	18,92	24,55	15,67	17,36	20,55	13,97	\$30,88
op landerijen	f 1.000.000	9,33	5,35	4,19	3,69	3,68	3,64	4,80	5,47	4,64	3,92	5,98	4,20	\$5,87
op schepen	f 1.000.000	0,30	0,37	0,32	0,40	0,11	0,10	0,53	0,49	0,28	0,26	0,38	0,18	\$0,17
<i>Rijksfinancien.</i>														
(stand op het einde d. mnd.)														
Gevestigde schuld	f 1.000.000	5214	5213	5207	6207	6205	6204	6178	6123	6122	6064	6019	6009	6009
Viottende schuld	f 1.000.000	3737	4059	4318	3622	3580	3782	3966	4180	4368	4407	4630	4836	5030
<i>Werkloosheid, werkhloozenzorg.</i>														
Geheel werklozen	1.000	23	20	16	15	14	14	13	12	12	\$10	9	\$9	\$9
Tewerkgestelden	1.000	9	9	8	7	7	7	6	6	5	\$5	5	\$4	\$4
Geplaatsten in Duitschl. *)	1.000	312	350	372	379	380	381	382	382	383	384	384	386	386
„ in Frankr. en België	1.000	37	37	37	37	38	38	38	38	38	38	38	38	38

Omschrijving weekcijfers	Eenheid	1944												
		3/8 April	10/15 April	17/22 April	24/29 April	1/6 Mei	8/13 Mei	15/20 Mei	22/27 Mei	29 Mei/3 Juni	5/10 Juni	12/17 Juni	19/24 Juni	26 Juni/1 Juli
<i>Nederlandsche Bank (Maandag)</i>														
Binnenlandsche wissels	f 1.000.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papier op het buitenland	f 1.000.000	3792	3812	3860	3910	3920	3953	4007	4054	4111	4096	4161	4205	4213
Bankbiljetten en assign. in omloop	f 1.000.000	3995	4007	4000	4021	4072	4083	4097	4138	4186	4211	4287	4313	4335
Beleeningen	f 1.000.000	157	141	139	134	136	134	133	133	134	133	139	132	133
Rekg.-crt. saldi v. anderen	f 1.000.000	566	662	702	754	695	733	773	780	788	760	743	741	736
<i>Rentestanden.</i>														
Callgeldnoteringen	%	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rendement oblig. (Woensd.)	%	3,24	3,21	3,21	3,22	3,23	3,20	3,23	3,28	3,27	3,31	3,36	3,31	—

§ = voorloopige cijfers. *) Gewijzigde reeks. 6 Staatsleeningen, 3 Provinciale en Gemeenteleeningen en 2 pandbrieven. *) Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschijter niet bekend is. *) Na aftrek van teruggekeerden.

reedschappen ter voldoening aan de minimumeischen van het Vestigingsbesluit voor deze branches. (E.V. 1944, No. 17; blz. 435).

IJzer en Staal. Nieuwe regeling van de ijzer- en staal-distribueering voor de Nederlandsche behoefte. Nadere beperkende bepalingen ten aanzien van het gebruik van ijzer en staal. (E.V. 1944 Nos 18 en 19; blz. 456 en 480).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Landbouw. Regeling inzake de verstrekking van papierbindtouw voor het opbossen van koolzaad. Toekenning van een zgn. suikerpremie ook voor den verbouw van pootaardappelen. Beschikbaarstelling van een extra stikstoftoewijzing voor winterrogge. (E.V. 1944, Nos. 14 en 16; blz. 363, 364 en 413).

Beschikking inzake bevoegdheden van den Gemachtigde voor den Oogst ten aanzien van vordering ten behoeve van den landbouw. Bepalingen inzake den handel, het vervoer en het gebruik van voeder- en pootaardappelen. Verordeningen inzake verplichte teelt van zomeroliezaden en verplichte schoofstroopproductie. Bepalingen inzake berekening van dorschtarieven 1944 en de vaststelling van de telerspremie voor telers van oliehoudende zaden. Toekenning van het recht van exploitatie van ontruimde landbouwgebieden bij uitsluiting aan den Staat. Vaststelling van den wolaanslag 1944. Mededeelingen inzake de teelt van goedgekeurde pootaardappelen en het stellen van kwaliteitseischen bij levering van consumptie-aardappelen. Vaststelling van de scheurpremie oogst 1944 op f 300 (in bepaalde gevallen, bij teelt van winteroliezaden, f 500) per ha. (E.V. 1944, Nos 17, 18 en 19; blz. 439, 467, 481 en 493).

Sierteelt. Vaststelling van exportprijzen voor snijbloemen naar Duitschland. (E.V. 1944 No. 19; blz. 486).

Tabak. Regeling van de teelt van tabak voor de Overheid. (E.V. 1944, No. 15; blz. 388).

Tuinbouw. Besluit inzake den zgn. tuinbouwregistratie. Nadere regelingen inzake het vervoer van tuinbouwgewassen en fruit. (E.V. 1944, Nos. 15 en 16; blz. 388, 411 en 413).

Regeling van het telen op contract van tuinbouwgewassen. Stichting van een exportregalisatiefonds voor den tuinbouw. Vaststelling van exportprijzen en van teeltprizen voor tuinbouwzaden. (E.V. 1944 Nos 17 en 19; blz. 439, 486 en 493).

Vee. Nadere regeling van den handel in schapen en lammeren. Mededeeling inzake den handel en de taxatie van rundvee in verband met den leveringsplicht. (E.V. 1944, No. 14; blz. 359 en 363).

Wijziging van de veeregistratieverordening 1942 ten aanzien van geiten. Nadere regeling van den handel in schapen en lammeren. (E.V. 1944 Nos 17 en 18; blz. 439 en 464).

Visscherij. Bepalingen inzake de vergunning tot uitoefening van de zee- en kustvisscherij. (E.V. 1944, No. 16; blz. 413).

Voedselvoorziening. Verbod van vervaardiging van bonlooze pudding-, vla- en sauspoeders. Ook den handel in deze producten wordt na korten tijd stopgezet. (E.V. 1944, No. 15; blz. 384).

STATISTIEKEN

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIE EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskreditkassen	Crediet a. h. particuliere beurslijven	Crediet a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
6 Juli '44	87.845	297	20.731	2.028	96.371	8.265	5.432
29 Juni '44	87.719	230	20.787	2.127	95.548	8.316	6.232
22 " '44	87.143	324	20.408	2.215	95.087	8.314	5.862
15 " '44	86.494	342	20.405	2.193	94.567	8.362	5.678
8 " '44	85.963	524	19.733	2.089	98.681	8.517	5.284
8 Mei '40	23.609	5.394	595	1.480	29.806	—	990

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels, open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opsch. schulden
17 Juli '44	4.758.109	159.191	5.002.364	4.821.741
10 " '44	4.786.079	147.726	5.006.844	4.829.087
3 " '44	4.977.961	147.211	5.198.374	5.020.692
26 Juni '44	5.144.418	154.128	5.370.345	5.174.919
19 " '44	5.136.350	147.585	5.355.737	5.160.945
12 " '44	5.092.442	159.674	5.323.810	5.133.486
5 " '44	5.027.549	162.932	5.262.184	5.193.227
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
17 Juli '44	4.375.133	446.538	57.817	C. 144.318	—
10 " '44	4.376.123	452.795	55.038	C. 115.595	—
3 " '44	4.377.913	642.642	54.896	C. 118.873	—
26 Juni '44	4.334.680	840.173	126.518	C. 97.757	—
19 " '44	4.312.615	848.318	125.824	C. 107.196	—
12 " '44	4.286.853	846.607	121.381	C. 100.872	—
5 " '44	4.211.293	863.919	118.014	C. 93.275	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (dd. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, van 5 Juli af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	30 Juni 1944	7 Juli 1944
	<i>in guldens</i>	<i>in guldens</i>
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	45.767.944,77	2.322.484,38
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	585.726,46	127.383,09
Kasvord. wegens credietver-strekking a. h. buitenland	142.914.816,24	412.997.709,97
Daggeldleeningen tegen onder-pand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	172.818.053,81	178.652.482,78
Voorschotten op ult. Mei resp. Juni '44 a. d. gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fonds-bel., alsmede op de die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	353.940.914,92	357.377.057,29
Idem voor Suriname ¹⁾	9.071.033,88	9.085.111,38
Idem voor Curaçao ¹⁾	148.703,11	150.703,11
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	314.023,03
Id. op het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	—	—
Id. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	175.779.579,61	177.509.258,79
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door De Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.666.000,—	6.666.000,—
Schatkistpromessen in omloop	4.024.000.000,— ¹⁾	4.337.800.000,— ¹⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	236.711.481,—	237.440.543,50
Schuld op ult. Mei resp. Juni '44 a. d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fonds-b. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	7.361.740,37	7.361.740,37
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	14.928.722,76	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	456.295.004,61	463.092.260,08
Id. aan andere Staatsbedrij-ven ¹⁾	434.363,71	419.595,72
Id. aan div. instellingen ¹⁾	698.830.215,90	730.017.443,99

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen Index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27, 55, 123, 383	Monopolieproducten	55, 123, 285	Verzekering	96, 125, 284
Advertenties	283	Motorbrandstof	163, 285	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 286
Afval	123	Non-ferrometalen	123, 299		284, 385
Algemeen Vestigingsverbod	55	Omzetbelasting	41, 97, 313	Vlsscherij	41, 285, 313, 385
Ambacht	27, 161, 251	Opheffing Centrales	40	Vlas	41, 97, 163, 313
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161, 298, 383	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163, 283, 299, 383	Voedselvoorziening	97, 135, 285, 299, 385
Bank- en Credietwezen	41, 313	Persgas	337	Volkstuinen	125, 237
Belastingzaken	41, 111, 163, 237, 285, 337	Pluimvee	41, 135, 237, 285	IJzer en Staal	125, 177, 284, 337, 385
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Prijsregelingen	40, 83, 125, 163, 284, 337, 383	Zaden	41, 97
Bouwnijverheid	123, 251, 283	Rentepeil	337	Zuivel	41, 97, 163
Buitenlandsche handel	123	Scheldsgerecht Voedselvoorziening	41		
Duitsche orders	283	Stierteelt	41, 97, 135, 237		
Geneesmiddelen	299	Sociale voorzieningen	125, 177		
Groenten en fruit	96, 313	Steenverleening aan stilgelegde bedrijven	40, 55, 125, 385		
Grondkamers	237, 284, 313	Suikerbieten e. d.	41, 97		
Grondstoffenbesparing en bedrijfsrationalisatie	161	Surrogaten	97, 237, 285		
Handel	27, 55, 123, 162, 236, 283, 383	Tabak	40, 96, 135, 237, 385		
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236, 283, 383	Telefoonverbindingen	284		
Hooi en stroo	284, 299	Textiel	40, 96, 177		
Huurprijzen van nieuwbouw	162	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	41		
In- en Uitvoer	26, 383	Tuinbouw	41, 313, 385		
Industrie	27, 55, 123, 163, 283, 299, 383	Turf	96		
Inlevering puntdraad en gladde draad	135	Vee	41, 97, 135, 237, 285, 313, 385		
Kamers van Koophandel	40	Veevoeder	41, 97		
Kinderbijslagwet	123, 299	Vereveningsheffing	125		
Kleinhandel	251	Verpakkingsvoorschriften	96		
Kweekersbesluit	299	Vervoer	111, 163, 285		
Landbouw	41, 97, 125, 237, 284, 299, 313, 385				
Merken	283, 299				

Een analyse

VAN DE ARBEIDSPRODUCTIVITEIT IN NEDERLAND

door Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK

24ste Publicatie van het Ned. Economisch Instituut

PRIJS f 2.60*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.75; bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM

De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zwitserland

door

Dr. J. C. M. VAN RHEE

Publicatie No. 11 van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75; bestellen bij het N.E.I.)

Uitgave: **DE ERVEN**

F. BOHN N.V., Haarlem

Beschouwingen over een tolonie tusschen Nederland en België-Luxemburg

door

D. C. Renoolj

3de Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 8.40*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 6.—; bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: **De Erven**

F. BOHN N.V.-Haarlem

Dr. P. J. Verdoorn:

De ontwikkeling en druk der constante kosten

Publicatie No. 33 A

van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 2.50*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.85; bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM